

PRÁVO NA RESPEKTOVÁNÍ RODINNÉHO ŽIVOTA: TRADICE V. ALTERNATIVY

ZDENĚKA KRÁLÍČKOVÁ

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno, Česká republika

Abstract in original language

Rodina a rodinný život bývají chápány zpravidla tradičně. Nicméně, stále méně a méně lidí uzavírá manželství. Proto se v této věci kladou mnohé otázky, zejména ve vazbě na tzv. neformální svazky, ať už různého či stejného pohlaví anebo transsexuály. Příspěvek ve vazbě na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva a návrh nového občanského zákoníku analyzuje právo na rodinný život v nejširším slova smyslu.

Key words in original language

rodinný život - manželství - faktická rodinná pouta - osoby stejného pohlaví - transsexuálové

Abstract

Family and family life are generally understood traditionally. However, fewer and fewer people get marry. Therefore, there arise a lot of questions regarding this issue, especially in relation to the de facto family ties, whether of different or the same sex or even transsexuals. The contribution analyses the right for family life in relation to the jurisprudence of the European Court of Human Rights and the draft new Civil Code.

Key words

family life - marriage - de facto family ties - same sex partners - transsexuals

Motto: "Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života."¹

1. ÚVOD

Jak již naznačila anotace, rodina a rodinný život bývají chápány zpravidla tradičně. Většina stále preferuje rodinu založenou manželstvím. Nicméně, stále méně a méně lidí uzavírá manželství, a to nejen u nás, ale i v Evropě a ve světě vůbec. Mnoho dětí se rodí mimo manželství a co je na pováženou, v řadě případů není otec dítěte v době porodu, resp. bezprostředně po něm, právně určen. Mnozí, pro které bylo po staletí manželství či jiná forma institucionalizace jejich nestandardního vztahu tabu, paradoxně o manželství usilují. Také se domáhají odstranění právních překážek či nastolení takové úpravy, která by jim napomohla žít plnohodnotný rodinný život

¹ Srov. č. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

s dětmi, ať už přirozenými či osvojenými anebo alespoň svěřenými do náhradní rodinné péče. Demografové, sociologové, psychologové či ekonomové a další odborníci mají na věc řadu pohledů, zhusta kontroverzních. Portrét rodiny se mění.² Právníkům se kladou mnohé otázky, zejména ve vazbě na neúplné či různě rekonstruované rodiny, tzv. neformální svazky, ať už různého či stejného pohlaví, anebo transsexuály.

Je třeba radikálně novelizovat rodinné kodexy či postačí jiná interpretace a aplikace stávajících norem?

Další řádky se - po uvedení do problematiky - ve vazbě na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva a návrh nového občanského zákoníku pokouší analyzovat právo na rodinný život v nejširším slova smyslu.

Autorka si klade především otázku, v jaké míře má nový občanský zákoník ctít tradice a staletými prověřené hodnoty a do jaké míry má otevřít prostor novým jevům, alternativám. To vše u vědomí skutečnosti, že z judikatury Evropského soudu pro lidská práva vyplývají státům, tedy i České republice, také pozitivní povinnosti rodinný život každého respektovat a chránit.

2. O LIDSKOPRÁVNÍ DIMENZI RODINNÉHO PRÁVA A JEHO KONSTITUCIONALIZACI

Dovolme si kratší exkurz do problematiky lidskoprávní dimenze rodinného práva a jeho konstitucionalizace.³ Máme za to, že stručné pojednání je namístě. Představuje tak úvod v širším slova smyslu a východisko pro další konkrétní úvahy.

Jak již bylo mnohokrát výstižně řečeno, dvacáté století bylo stoletím lidskoprávní úmluv, ústav či listin základních práv a svobod, resp. práva ústavního.⁴ I pro rodinné právo bylo toto období velmi významné.

Především, na půdě OSN byla přijata Deklarace práv dítěte a dále pak Úmluva o právech dítěte, která bývá důvodně označována za Magnu Chartu práv dětí. Byť byla pojata vpravdě univerzálně a představuje minimální standard ochrany práv dětí, znamenala v době svého přijetí významný počín, který vedl k novému nazírání práv dětí. Rodinné právo nabývalo postupně lidskoprávní dimenze.

² K tomu *Radvanová, S.*: Portrét rodiny (na pozadí právního řádu). Právo a zdravotnictví, 2004, č. 2, s. 15 a násl.

³ V podrobnostech viz *Králíčková, Z.*: Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

⁴ K tomu viz zásadní dílo *Holländer, P.*: Ústavněprávní argumentace. Ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu. Praha: Linde, 2003.

Také v důsledku aktivit Rady Evropy a judikatury Evropského soudu pro lidská práva začala být celá řada rodinněprávních institutů nahlížena nově.⁵ Bylo tomu tak zejména díky článku 8 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod,⁶ garantujícímu právo na respektování soukromého a rodinného života,⁷ článku 12 chránícímu práva uzavřít manželství, ale také k jejímu článku 14, zakotvujícímu požadavek zákazu diskriminace,⁸ a v neposlední řadě i k článku 6 téhož dokumentu, poskytujícímu ochranu právu na spravedlivý proces. Z dalších – pro rodinné právo významných úmluv jmenujme Evropskou úmluvu o výkonu práv dětí, Úmluvu o styku s dětmi atd.

Jde-li o úmluvy z pera Haagské konference mezinárodního práva soukromého, uveďme zejména Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, která sehrává i v lidskoprávní oblasti významnou roli, jak se podává z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Macready v. Česká republika*.

Dodejme, že zmiňované mezinárodní úmluvy jsou ve smyslu čl. 10 Ústavy České republiky přímo aplikovatelné a mají přednost před zákonem, tedy i zákonem o rodině, stanoví-li něco jiného, resp. jej doplňují.⁹

Ve dvacátém století došlo v mnoha státech také ke *konstitucionalizaci právních řádů*. Česká republika nestála stranou.

⁵ Srov. *Haderka, J. F.*: Dopad norem Rady Evropy na moderní rodinné právo. *Právní praxe*, 1994, č. 9, s. 507, *Requena, M.*: Aktivita Rady Evropy v oblasti rodinného práva. *Právní praxe*, 1999, č. 2/3, s. 132 a násl.; *Scheu, H. Ch.*: Pojem rodiny v evropském systému ochrany lidských práv. In *Winterová, A., Dvořák, J. (eds.)*: Pocta Sentě Radvančové k 80. narozeninám. Praha: ASPI Kluwer, 2009, s. 471 – 483.

⁶ K tomu viz *Černá, D.*: Výklad Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod Evropským soudem pro lidská práva. *Jurisprudence*, 2008, č. 3, s. 15 a násl.; Standard lidských práv v Evropě – srovnání evropské úmluvy a charty základních práv Evropské unie. *Právník*, 2008, č. 4, s. 371 a násl.; *Šťastný, R.*: Použití Evropské úmluvy na ochranu základních práv a svobod v soukromoprávních vztazích. *Acta Universitatis Carolinae, Iuridica*, 1998, No. 3/4, s. 89 – 119.

⁷ K tomu viz také *Bubelová, K.*: Porušení práva na rodinný život. *Právní fórum*, 2009, č. 7, s. 253 a násl.

⁸ Tak *Bobek, M., Boučková, P., Kühn, Z.*: Rovnost a diskriminace. Praha: C. H. Beck, 2007.

⁹ K tomu viz *Kučerová, D.*: Aplikace mezinárodních úmluv podle čl. 10 Ústavy. Tento sborník.

Co tímto termínem rozumíme? Konstitucionalizace znamená proces efektivní ochrany ústavně zaručených subjektivních lidských práv a svobod ve všech právních situacích. Konstitucionalizace se týká nejen podústavního veřejného práva, ale i soukromého práva, včetně práva rodinného. V České republice je toto pojetí v obecné rovině založeno na aplikaci článku 4 Ústavy České republiky, dle kterého „Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci“. Z článku 4 Ústavy České republiky vyplývá kogentní právní norma, podle níž jsou základní práva a svobody pod ochranou soudní moci, přičemž z ničeho nelze dovodit zužující výklad, dle něhož by se mělo jednat pouze o ochranu mocí Ústavního soudu. V této souvislosti se běžně hovoří o horizontální ústavnosti.¹⁰

3. O KLÍČOVÝCH RODINNĚPRÁVNÍCH INSTITUTECH A JEJICH PROMĚNÁCH VE SVĚTLE LIDSKOPRÁVNÍHO VÝVOJE A KONSTITUCIONALIZACE: TRADICE V. ALTERNATIVY

3.1.

V souvislosti s lidskoprávní dimenzí rodinného práva a jeho konstitucionalizací bývá v literatuře analyzována zejména problematika práv dítěte,¹¹ a to ve vazbě na hledání rovnováhy mezi genetickým, biologickým, právním a sociálním rodičovstvím¹² a v návaznosti na instituty náhradní rodinné péče.¹³ Subjektivní právo dítěte znát své rodiče, právo žít s nimi, pokud je to možné, nebýt od

¹⁰ Viz např. *Kühn, Z.*: Budování horizontálního konstitucionalismu: tři středoevropské strategie. In *Tichý, L. (ed.)*: Základní lidská práva v jednotlivých právních odvětvích. Grundrechte und einzelne Rechtsgebiete. Praha: Univerzita Karlova, 2006, s. 93 – 104.

¹¹ K tomu srov. *Kornel, M.*: Práva dítěte. Tento sborník; *Pavelková, B.*: (Ne)Rovnost rodičov pred zákonom. Tamtéž.

¹² Srov. např. *Králičková, Z.*: Popírání otcovství a subjektivní přirozená práva dítěte. Bulletin advokacie, 2007, č. 5, s. 32 a násl.; Přirozené právo dítěte znát svůj původ a jeho ochrana v českém civilním právu. In *Ficová, S. (ed.)*: Ochrana práv maloletých. Sborník z konference. Bratislava: Univerzita Komenského, 2007, s. 68 – 78. Dále srov. *Ficová, S.*: Vliv judikatury Evropského soudu pro lidské práva na zmeny právnej úpravy v Slovenskej republike. Tento sborník.

¹³ Viz *Králičková, Z.*: Pěstounská péče: mýty versus ústavně konformní interpretace a aplikace zákona. Právní rozhledy, 2008, č. 9, s. 309 a násl.; Kauza tzv. právně volné dítě. Právní rozhledy, 2004, č. 2, s. 52 a násl.; Anonymita osvojení versus právo dítěte znát svůj původ. Právní rozhledy, 2009, č. 5, s. 158 – 164.

nich bezdůvodně a nezákonně odděleno, právo dítěte na pravidelný kontakt s rodičem, kterému nebylo svěřeno do osobní péče (např. po rozvodu, po svěřeni do pěstounské péče, po nezákonném přemístění z místa obvyklého bydliště),¹⁴ právo dítěte nebýt diskriminováno (nejen z důvodu narození mimo manželství), ale také právo dítěte nebýt jakkoli znevýhodněno či dokonce ohroženo v důsledku negativních jevů, např. anonymního či utajeného porodu,¹⁵ odložení do baby boxu,¹⁶ anebo experimentu nazývaného náhradní mateřství¹⁷ atd., to vše jsou témata, která mají silný lidskoprávní aspekt.¹⁸

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva ve vazbě na mnohé z výše označených dílčích věcí je poměrně bohatá. Není účelem těchto řádek uvést soupis či rozbor jednotlivých případů.¹⁹ Spíše je třeba se zamyslet nad společným jmenovatelem - právem na respektování rodinného života každého člověka. Je jisté, že v nukleární rodině, resp. rodině v širším slova smyslu, může docházet a také dochází k řadě konfliktů. K jejich řešení by měl přispět test poměrnosti cíle a prostředku, resp. vyvažování, tak jak jej velmi často aplikuje i český

¹⁴ K tomu viz *Janočková, M.*: Zajištění práva na styk s dítětem v případech s mezinárodním prvkem a jeho úskalí. Tento sborník.

¹⁵ Kriticky viz *Hrušáková, M., Králíčková, Z.*: Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? *Právní rozhledy*, 2005, č. 2, s. 53 a násl.

¹⁶ Kriticky viz *Zuklínová, M.*: Několik poznámek k právním otázkám okolo tzv. baby-schránek. *Právní rozhledy*, 2005, č. 7, s. 250 a násl.

¹⁷ Před neuváženými právními experimenty varoval i *Jiří Haderka* v řadě svých prací. Srov. *Limity možnosti práva při úpravě rodinných vztahů. Projev v Poslanecké sněmovně parlamentu České republiky. Právní praxe*, 1995, č. 6, s. 336, pozn. 15; *Surogační mateřství. Právní obzor*, 1986, č. 10.

Jde-li o nejnovější zahraniční literaturu, viz *Welstead, M.*: *This Child is My Child; This Child is Your Child; This Child is was Made for Your and Me - Surrogacy in England and Wales*. In *Atkins, B.*: *The International Survey of Family Law. 2011 Edition*. Bristol: Jordan Publishing Limited, 2011, s. 165 -186.; *Curry-Summer, I., Vonk, M.*: *National and International Surrogacy: an Odyssey*. Tamtéž, s. 259 - 280; *Chaves, M.*: *Homoaffective Parentage in Relation to Medically Assisted Reproduction: a Parallel between Brazil and Portugal*. Tamtéž, s. 103 - 122.

¹⁸ K tomu zejména *Van Bueren, G.*: *Children Rights in Europe*. Strasbourg: Council of Europe, 2007.

¹⁹ V detailech viz *Urbanová, A.*: *Právo na rodinný život v judikatuře ESLP*. Diplomová práce zpracovaná na Právnické fakultě Masarykovy univerzity, Brno, 2011, dostupná na www.law.muni.cz (citace ze dne 28. 11. 2011).

ústavní soud.²⁰ Jen tak bude možné překonat (i odbornou) praxí zažitá "tradiční" modely rodinného života ("výchovně způsobilejší je matka, protože je žena") a stereotypy v právním myšlení ("střídavá péče nesmí být nařízena proti vůli matky").

Žel, český zákonodárce je této problematice stále mnoho dlužen. Torzo rodinného kodexu z šedesátých let minulého století (srov. zákon č. 94/1963 Sb.), naroubované novinkami majícími oporu v lidskoprávních úmluvách (viz zejména zákon č. 91/1998 Sb.), není důstojným pramenem práva. Jde-li o návrh občanského zákoníku (dále jen NOZ), mnohé otázky zazírá nově.²¹ Především, zdůrazněme zakotvení přirozeného práva každého brát se o *vlastní štěstí a štěstí své rodiny nebo lidí blízkých* takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým (§ 3 NOZ). Poukažme také na část druhou „Rodinné právo“ nového občanského zákoníku koncipovanou zásadně v duchu evropských lidskoprávních standardů, jde-li kupř. o osvojení nezletilého, úpravu styku s dětmi pomocí i tzv. asistovaného kontaktu, resp. setkávání se na neutrální půdě (viz § 891 NOZ).

Nicméně, nelze zavřít oči před zakotvením termínu „náhradní matka“ do ustanovení upravujících osvojení mezi blízkými příbuznými (§ 804 NOZ).²² Umožnění osvojení právě mezi blízkými příbuznými, bylo-li dítě donošeno „náhradní matkou“ považujeme za věc zcela nepřijatelnou. Dodejme, že kontroverzní ustanovení bylo do nového občanského zákoníku vtěleno teprve nedávno, v rozporu s věcným záměrem.²³ Máme zato, že právě toto ustanovení narušuje novou koncepci osvojení, respektující revidovanou Úmluvu o osvojení.

V této věci se klade otázka, zda nesetrvat na tradičním pojetí jednoty genetického – biologického – sociálního – právního rodičovství. Inovace v duchu experimentu, jehož podstatou je *instrumentalizace ženy*, nepřináší dětem právní (a životní) jistotu a nepochybně v budoucnu vyvolá mnohé spory. Nová úprava vzbuzuje dojem, že o dítě jde až na druhém místě. Jaké bude jeho postavení, pokud si objednatelé svůj záměr rozmyslí nebo zemřou? Dokáže matka, která dítě "jen porodila" být "dobrou matkou"? Zdůrazněme, že každý má

²⁰ V podrobnostech *Telec, I.*: Subjektivní práva rodinná a otázka metodologická. Tento sborník.

²¹ Srov. verzi po 3. čtení na portále Poslanecké sněmovny, www.psp.cz (citace ze dne 28. 11. 2011).

²² § 804

Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. To neplatí v případě náhradního mateřství.

²³ K tomu viz také *Eliáš, K., Zuklínová, M.*: Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. Praha: Linde, 2000.

právo na rodinný život, resp. na život v láskyplném a podnětném prostředí. Stranou necháváme skutečnost, že člověk, ať už v prenatálním vývoji či kdykoli později, nesmí být předmětem jakékoli smlouvy, byť tzv. neúplatné. Dodejme jen, že práva a povinnosti založené absolutně neplatnou smlouvou jsou nevynutitelná.

3.2.

Lidskoprávním prizmatem bývá v literatuře nahlížena také problematika rovných práv osob téhož pohlaví, ať už chtějí svůj vztah institucionalizovat či nikoli, a faktických svazků osob bez ohledu na pohlaví ve vazbě na práva a povinnosti, která jsou zákony tradičně vymezena pouze pro manžele.²⁴

(a) Je všeobecně známo, že v České republice došlo poměrně nedávno k přijetí zákona o registrovaném partnerství, který osobám stejného pohlaví zajistil poměrně vysoký status práv (srov. zákon č. 115/2006 Sb.). Z legislativně technického hlediska se však jedná o dílo zcela nekoncepční, terminologicky nejednotné, jak již bývá typické pro poslanecké iniciativy.²⁵ V této souvislosti si opět můžeme položit mnoho otázek, zejména jde-li o právo osob téhož pohlaví na svěřeni dětí do pěstounské péče, resp. na osvojení za trvání partnerství.²⁶ Pokud jde o nový občanský zákoník, žel, na dlouhodobě kladené dotazy nepřináší odpovědi, resp. registrované partnerství vůbec neupravuje. Tento nedostatek však nemůže být přičítán hlavním zpracovatelům, ale konzervativismu části společnosti. Nelze však

²⁴ V podrobnostech srov. *Scheu, H. Ch.*: Rodina bez manželství. Evropský soud pro lidská práva o statusu osob stejného pohlaví. Databáze ASPI (citace ze dne 28. 11. 2011).

²⁵ Tak *Zoulik, F.*: Úvaha o naší současné legislativě. In *Anonymus (ed.)*: Ve službách práva. Sborník příspěvků k 10. výročí založení pobočky nakladatelství C. H. Beck v Praze. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1 a násl.

²⁶ Jde-li o českou praxi, viz *Hovorka, D.*: Svěřeni dítěte do náhradní rodinné péče homosexuálně orientovaných osob z hlediska zákazu diskriminace podle sexuální orientace. Tento sborník. Dále viz *Kuhn, Z.*: ESLP k možnosti homosexuálů adoptovat dítě. Dostupné na www.jine.pravo.cz (citace ze dne 28. 11. 2011).

Pokud jde o nejnovější zahraniční úpravy, viz *Grosman, C. P., Herrera, M.*: Family, Pluralism and Equality: Marriage and Sexual Orientation in Argentine Law. In *Atkins, B.*: The International Survey of Family Law. 2011 Edition. Bristol: Jordan Publishing Limited, 2011, s. 27 -50; *Szeibert, O.*: How Cohabitants and Registered Partners Can or Cannot be a Child's Legal Parent in Hungary with a Special View to the "Pater Est" Principle for Cohabitants. Tamtéž, s. 211 - 220.

Komparatistice starších úprav je věnováno dílo *Boele-Woelki, K., Fuchs, A.*: Legal Recognition of Same-Sex Couples in Europe. Antwerp - Oxford - New York: Intersentia, 2003.

nevidět, že i v našem prostředí se vyskytly případy, kdy si osoby téhož pohlaví pořídili v zahraničí „právně“ dítě a domáhali se zápisu svých statusových poměrů do veřejných knih. Také v této věci se kladou mnohé otázky, zejména zda má tradiční pohled na věc reprezentovaný "veřejným pořádkem" ustoupit právu těchto osob na plnohodnotný rodinný život, který fakticky funguje, někdy dokonce v souladu s biologickým či genetickým a sociálním stavem věci. Máme za to, že kogentní právo musí ustoupit faktickému stavu věci, pokud - slovy judikatury Evropského soudu pro lidská práva, byť v jiné věci - nikomu nepřináší užitek.

Nejnovější judikatura Evropského soudu pro lidská práva bude nepochybně výzvou i pro českého zákonodárce, a to nejen ve vazbě na děti, ale i v souvislosti s formou ochrany soužití osob téhož pohlaví. Poukažme na věc *E. B. v. Francie a Schalk a Kopf v. Rakousko*.

(b) Pokud jde o osoby různého pohlaví, mnohé se dnes jeví v jiném světle. Různé zahraniční právní řády přiznávají těmto neformálním svazkům stejné důsledky a ochranu jako svazkům založeným manželstvím, resp. registrací či jinou formou institucionalizace.²⁷ Na věc je možné pohlížet tradičně, čili říci, že osoby různého pohlaví mohou uzavřít manželství. Pokud tuto starobylou instituci odmítají či neuznávají, vylučují se dobrovolně z tradiční ochrany poskytované státy právě svazkům založeným manželstvím. Nicméně, *de facto svazky* mohou být tvořeny také osobami stejného pohlaví. Tyto osoby manželství uzavřít nemohou. Lze se ptát, zda i těmto osobám poskytovat – s ohledem na fakticitu – stejnou či obdobnou ochranu, resp. práva a povinnosti, jako svazkům založeným manželstvím, zejména ve vazbě na společné děti.

Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva se podává, že ano. Uvedme poměrně známou věc *Keegan v. Irsko*.

(c) Samostatný předmět zájmu představují transsexuálové. V našem prostředí je věc dlouhodobě neřešena, pomineme-li veřejnoprávní předpisy. Je možné mít za to, že skutečnost, že teorie ani praxe si v této věci neklade mnoho otázek a nevytváří tak těmto osobám žádné překážky v založení a ochraně jejich rodinného života, resp. jeho institucionalizaci, je pozitivní.

Odborné veřejnosti je z judikatury Evropského soudu pro lidská práva známa věc *Goodwin v. Spojení Království*. Dodejme, že tvůrci nového občanského zákoníku tuto problematiku nepomíjí, byť se jí věnují jen v obecné části ve vazbě na proces změny pohlaví. Mimo jiné je

²⁷ K tomu např. nejnověji *Sutherland, E. E.*: "The Easing of Certain Legal Difficulties": Limited Legal Recognition of Cohabitation under Scots Law. In *Atkins, B.*: The International Survey of Family Law. 2011 Edition. Bristol: Jordan Publishing Limited, 2011, s. 335 - 366; *Bailey, M.*: Polygamy and Unmarried Cohabitation. Tamtéž, s.123 - 146; *Lund-Andersen, I.*: Registered and Unmarried Partners in Denmark - Recent Legal Development. Tmtéž, s. 157 - 164.

stanoveno, že manželství nebo registrované partnerství změnou pohlaví zaniká (srov. § 29 odst. 2 NOZ).²⁸

4. ZÁVĚR

Obecně lze říci, že díky naznačenému vývoji - lidskoprávní dimenzi rodinného práva a jeho konstitucionalizaci - nabývají také subjektivní (soukromá i veřejná) rodinná práva u nás, ale i v řadě zemí nový rozměr. To vše má významný dopad na vývoj rodinných práv, na jejich interpretaci a aplikaci. Rodinná práva, ač různá v jednotlivostech, se tak stávají velmi podobnými ve své podstatě.²⁹ Účelem rodinných práv nemůže být než ochrana slabšího, harmonie, rovnováha. Z právně filozofického hlediska dochází k faktickému a spontánnímu sblížení rodinných práv.³⁰ Lze tak hovořit o postupném hodnotovém obohacování rodinných práv a o jejich pozitivním evolučním vývoji.³¹ Dodejme, že článek 8 Úmluvy o

²⁸ § 29 Změna pohlaví

(1) Změna pohlaví člověka nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů. Má se za to, že dnem změny pohlaví je den uvedený v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb.

(2) Změna pohlaví nemá vliv na osobní stav člověka, ani na jeho osobní a majetkové poměry; manželství nebo registrované partnerství však zaniká. O povinnostech a právech muže a ženy, jejichž manželství zaniklo, ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po zániku manželství platí obdobně ustanovení o povinnostech a právech rozvedených manželů ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po rozvodu; soud rozhodne, a to i bez návrhu, jak bude každý z rodičů napříště o společné dítě pečovat.

²⁹ Srov. např. *Vlaardingerbroek, P.: General Trends in Dutch Family Law. The Continuing Influence of Human Rights Conventions upon Dutch Family Law. In Taekema, S. (ed.): Understanding Dutch Law. Den Haag: Boom Juridische uitgevers (BJu), 2004, s. 217 a násl.; Welstead, M.: Influence of Human Rights and Cultural Issues. Tamtéž, s. 143 a násl.*

³⁰ Srov. zejména dílo *Antokolskaia, M.: Harmonisation of Family Law in Europe: A Historical Perspective. A Tale of two millennia. Antwerpen - Oxford: Intersentia, 2006.*

³¹ Srov. *Stalford, H.: Concepts of Family Law under EU Law – Lessons from the ECHR. International Journal of Law, Policy and the Family, 2002, s. 410; Caracciolo Di Torella, E., Masselot, A.: Under Construction: EU Family Law. European Law Rev., 2004, s. 32; dále*

ochraně lidských práv a základních svobod zakotvující právo na respektování rodinného života každého, k tomu významně přispívá. Jeho obecné pojetí, a zejména nejnovější judikatura Evropského soudu pro lidská práva, napomáhají k novému nazírání práv člověka a k *evropskému konsensu*.

Contact – email

zdenka.kralickova@law.muni.cz

také *Pintens, W.*: Europeanisation of Family Law. In *Boele-Woelki, K. (ed.)*: Perspectives for the Unification and Harmonisation of Family Law in Europe. Antwerpen-Oxford-New York: Intersentia 2003, s. 3 a násl.